

BOLALARDA SALOMLASHISH ODOBINI SHAKLLANTIRISH ODOBI

Muhuiddinova Fotimaxon Ro'zmatjon qizi

Qo'qon Universiteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-24 guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20424908>

Annotatsiya: Mazkur ishda yosh avlod tarbiyasida eng muhim bosqichlardan biri hisoblangan salomlashish odobi va uni bolalar ongiga singdirish usullari haqida so'z boradi. Salomlashish insonning ichki madaniyatini ko'rsatuvchi ilk belgi ekanligi hamda jamiyatda odamlar o'rtasida o'zaro hurmatni shakllantiruvchi vosita ekanligi yoritilgan. Ishda oiladagi tarbiya, ota-onaning shaxsiy namunasi, maktabgacha ta'lim va maktab maskanlarida olib boriladigan pedagogik ishlar tahlil qilingan. Shuningdek, bolaning ruhiy holati va yoshiga qarab salomlashishni o'rgatishning samarali yo'llari, turli o'yinlar va hikoyalar orqali tushuntirish usullari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Salomlashish odobi, bola tarbiyasi, milliy qadriyatlar, oilaviy muhit, shaxsiy namuna, muloqot madaniyati, hurmat, ma'naviyat, pedagogik usullar, samimiyat.

Kirish: Insonning ma'naviy dunyosi va uning jamiyatdagi qadri birinchi navbatda uning muomalasi hamda odobi bilan belgilanadi. Xalqimizda odobning boshi salom degan purma'no gap bejiz aytilmagan. Salomlashish nafaqat bir-birini ko'rganda aytiladigan oddiy so'zlar to'plami, balki ikki inson o'rtasidagi samimiyat, o'zaro hurmat va bir-biriga tinchlik-omonlik tilashning ramzidir. Bolalik davri inson hayotining eng pokiza va poydevor qo'yiladigan davri hisoblanadi. Aynan shu pallada bolaning qalbiga ekilgan yaxshilik urug'lari, jumladan, salomlashish odati uning kelajakda jamiyatning munosib a'zosi bo'lib yetishishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bolalarda salomlashish odobini shakllantirish shunchaki vazifa emas, balki ularni insoniylikka, kattalarni e'zozlashga va kichiklarni qadrlashga o'rgatishning boshlang'ich nuqtasidir.

Salom berish orqali bola o'zida kibr va manmanlik kabi illatlarni yengib, kamtarlik va andisha kabi fazilatlarni shakllantiradi. Bu jarayon bolaning ijtimoiy muhitga moslashishini osonlashtiradi, uning muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi va atrofidagilarda o'zi haqida ijobiy taassurot uyg'otadi. O'zbekona milliy qadriyatlarimizda salomlashish yuksak ma'naviy madaniyatning ko'rinishi bo'lib, u oilaviy tarbiyaning ko'zgusi hisoblanadi. Odobli farzandning bergan salomi uning qanchalik sog'lom va ma'rifatli muhitda voyaga yetayotganidan dalolat beradi. Hozirgi globallashtirish va texnologiyalar rivojlangan davrda yosh avlod ongiga milliy odob-axloq qoidalarini singdirish, ularni yuzma-yuz muloqotda ham, virtual olamda ham xushmuomala bo'lishga o'rgatish har qachongidan ham muhimdir.

Bolalarda salomlashish odobini shakllantirish jarayoni juda murakkab va sabr-toqat talab qiladigan pedagogik jarayon bo'lib, u oila, maktabgacha ta'lim muassasasi va maktabning o'zaro hamkorligini taqozo etadi. Bolaning tili chiqqan ilk davrlaridanoq unga salom berishni o'rgatish, bu amalning mazmun-mohiyatini sodda tilda tushuntirib borish lozim. Salomlashish orqali biz farzandlarimizga nafaqat so'zlashishni, balki odamlarni yaxshi ko'rishni, ularga baxt va tinchlik sog'inishni o'rgatamiz. Ushbu mavzuning o'rganilishi bolalarning nafaqat axloqiy, balki ruhiy jihatdan ham sog'lom o'sishiga, ularning dunyoqarashi kengayishiga va o'zligini anglashiga xizmat qiladi. Zero, tarbiya salomdan boshlanadi va bu kichik bir harakat ortida yuksak insoniy fazilatlar va asriy qadriyatlarimiz mujassamdir.

Har bir yoshning o'ziga xos tushunish darajasi bor. Ikki-uch yoshli bolalarda taqlid qilish kuchli bo'ladi, shuning uchun ularga ko'proq amaliy namuna kerak. To'rt-besh yoshli bolalar esa allaqachon mantiqiy fikrlashni boshlaydilar, ularga salomlashishning nima uchun kerakligini tushuntirish mumkin. Maktab yoshidagi bolalarda esa bu odatni ma'naviy qadriyat darajasiga ko'tarish lozim. Ularga salom berish orqali kishi o'zining kimligini va qanday oiladan chiqqanligini ko'rsatishi haqida gapirish kerak. Bolaning yoshi ulg'aygan sari uning muomalasi va salomidagi samimiyat chuqurlashib borishi lozim. Bola o'zining qilayotgan yaxshi ishlaridan zavq olishi kerak. To'g'ri va chiroyli salom bergan bolani albatta maqtash, unga ijobiy munosabat bildirish lozim. Balli, juda odobli bola bo'libsani kabi so'zlar bolaning ruhiyatini ko'taradi. Aksincha, salom berishni unutib qo'ygan bolani odamlar oldida uyaltirish yoki jazolash mutlaqo mumkin emas. Bu bolada salomlashishga nisbatan qo'rquv yoki nafrat uyg'otishi mumkin. Buning o'rniga xoli qolganda yumshoq ohangda eslatish va keyingi safar qanday qilish kerakligini tushuntirish ko'proq samara beradi. Bolaning har bir kichik odobli harakati kattalar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi shart. Hozirgi kunda texnologiyalar rivojlanishi bilan muloqot shakllari ham o'zgardi. Bolalar ko'p vaqtini telefon va internetda o'tkazmoqdalar. Ularga virtual olamda ham odob qoidalariga rioya qilishni o'rgatish kerak. Masofaviy muloqotni hamisha salom bilan boshlash, sms yoki xabarlarida ham hurmatni saqlash zamonaviy tarbiyaning bir qismidir. Qo'ng'iroq qilganda birinchi bo'lib salom berish va o'zini tanishtirish odobning muhim sharti ekanligini bolalarga tushuntirishimiz lozim. Qaysi sohada va qaysi muhitda bo'lishidan qat'i nazar, odob saqlanib qolishi kerak.

Bolalarga salomlashish nafaqat so'z bilan, balki tana harakatlari orqali ham namoyon bo'lishini o'rgatish lozim. Samimiy tabassum salomning bezagidir. O'zbekona odobimizga ko'ra, salom berganda qo'lni ko'ksiga qo'yish qarshisidagi insonga bo'lgan cheksiz hurmatni bildiradi. Shuningdek, salom berganda kishining yuziga qarab, past ovozda emas, balki aniq va tiniq gapirish kerakligi uqtiriladi. Pastga qarab yoki uyaliq aytilgan salom muloqotning to'liq bo'lishiga xalaqit beradi.

Bolaga har bir harakatning o'z o'rnini borligini, masalan, qo'l berib ko'rishishda samimiy bo'lish kerakligini tushuntirish uning ijtimoiy zakovatini oshiradi. Yosh bolalar ma'lumotni o'yinlar orqali juda oson qabul qiladilar. Shuning uchun salomlashishni o'rgatishda rolli o'yinlardan foydalanish tavsiya etiladi. Masalan, mehmon kutish o'yinida bola mehmon bilan qanday ko'rishishni amalda bajarib ko'radi. Yoki o'yinchoqlar yordamida ayiqcha va qo'g'irchoqlarning bir-biri bilan qanday salomlashishini ko'rsatish bolalar uchun qiziqarli bo'ladi. Xalq og'zaki ijodi namunalaridan bo'lgan ertaklar ham katta tarbiyaviy ahamiyatga ega. Odobli va odobsiz bolalar haqidagi qiyosiy hikoyalar bolaning ongida o'chmas iz qoldiradi. Salom berishni odat qilgan qahramonlarning har doim g'olib bo'lishi va e'zozlanishi bolani ham shunday bo'lishga intiltiradi. She'rlar yodlatish esa ham nutqni o'stiradi, ham odob qoidalarini yodda saqlashga yordam beradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, bolalarda salomlashish odobini shakllantirish – bu jamiyatning kelajagini qurish demakdir. Odobli farzand nafaqat ota-onasining quvonchi, balki yurtning ma'naviy boyligidir. Salomlashish orqali biz bolalarimizga insoniylik, mehr va o'zaro hurmatni 'rgatamiz. Bu jarayon sabr-toqat, muntazamlilik va eng asosiysi shaxsiy namunani talab qiladi. Agar biz bugun farzandlarimizga chiroyli salom berishni o'rgatsak, ertaga ular jamiyatning madaniyatli va hurmatga loyiq a'zolari bo'lib yetishadilar. Zero, tarbiya salomdan boshlanadi va insonning butun umri davomida uning qadrini belgilab beradi. Salom – bu inson qalbiga boradigan eng qisqa va go'zal yo'ldir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Mirziyoyev Shavkat Miromonovich. Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari. 2020
2. Mavlonova Raxima Abdullayevna. Pedagogika nazariyasi va tarixi darsligi. 2018
3. Yusupova Panzat. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi qo'llanmasi. 2017
4. Xodjamova Dilfuza. Bolalarda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish usullari. 2021
5. Shukurova Adiba. Oilaviy tarbiya va yoshlar ma'naviyati. 2023